

PÄÄKIRJOITUS

Kiitos, säätiölaitos

Tutuksi tullut puheenaihe: julkishallinto leikkaa koulutuksesta ja tutkimuksesta. Vähennyksiä, irtisanomisia ja budjettilovia tyrmistyttävämpää lienee kuitenkin se, että valtio pyrkii yhä tiukemmin ohjaamaan paitsi rahoitusta myös tutkimuksen kehityssuuntia ja tarkoituksia. Esimerkiksi Suomen Akatemian kärkihankelu on hallitusohjelmaan kirjattu rahoitusmuoto, jonka tarkoitus on vahvistaa korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä, kyllä vain – tutkimustulosten tuotteistamiseksi ja kaupallistamiseksi. Julkishallinnon luotettavuus monipuolisen tutkimusrahoituksen turvaverkkona rapistuu pelottavaa vauhtia, sivistyksestä puhumattakaan.

Suomessa on – onneksi – 2850 säätiötä, joista noin 800 jakaa pääomastaan ja tuotostaan apurahoja säätiön säännöissä mainittuihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Säätiö ei voi millään toimintansa osa-alueella harjoittaa liiketoimintaa tai tuottaa taloudellista voittoa; lisäksi säätiöt ovat tarkoin säädeltyjä ja valvottuja, minkä vuoksi väärinkäytökset on suhteellisen helppo jäljittää. Juuri näistä syistä säätiöt ovat erityisen hyviä yhteiskunnan vaikeiden ja poikkeavien äänten kuulijoita ja vapaan ajattelun puolestapuhujia.

Toisen maailmansodan jälkeen aina 1960-luvulle saakka säätiöt rahoittivat suomalaista tutkimusta ja korkeinta opetusta huomattavasti suuremmalla summalla kuin valtion tiedehallinto (Tiitta 2014). Valtion tukeen verrattuna säätiörahoitus oli monialaisempaa ja -puolisempaa, ja vaikka ajan käytännön mukaisesti rahoituksen jako ei ollut aina avointa ja oikeudenmukaista, sillä oli merkittävä rooli esimerkiksi uusien tieteenalojen syntyemisessä sekä Suomen kansainvälistymisessä ja sivistyksen kehittämisessä kylmän sodan aikana.

Tänä päivänä säätiölaitokselle lankeaa jälleen suurempi sivistyksellinen vastuu, kun valtion tiede- ja koulutusrahoitus on, toivottavasti väliaikai-

sesti, näivetytyksessä. Sata suurinta suomalaista säätiötä edustaa jopa 80 prosenttia säätiökannan kokonaistaseesta, mutta monella keskisuurella ja pienellä säätiöllä on ratkaiseva rooli omien alojensa toiminnan ja tutkimuksen lujittajina.

Geologisen tutkimuksen keskeinen tukija on kunnianarvoiseen 100 vuoden ikään yltänyt K.H. Renlundin säätiö (s. 50–55), joka on myöntänyt viimeisten neljän vuosikymmenen aikana noin 10 miljoonaa euroa maakamaran raaka-aine- ja vesivarojen hyödyntämiseen ja tutkimukseen, ympäristöhankkeisiin sekä geologian alan innovaatioihin ja julkaisutoimintaan. Vaikka säätiöt toimivatkin osin näkymättömästi taka-alalla, jokainen maamme geologi on varmasti ollut kosketuksissa K.H. Renlundin säätiön rahoittaman toiminnan kanssa. Esimerkiksi tässä Geologiassa esiteltävien Sokli-kirjojen (s. 72–75) painatus rahoitettiin K.H. Renlundin säätiön tuella.

Kolmannen sektorin rahoitusta Turun yliopistossa tutkiva Suvi Heikkilä (2016) kuvaa apurahatutkijoita luovina ja intohimoisina ihmisinä Skolar-blogissa. ”Apurahansaajia näyttää yhdistävän vahva tahto luoda, toteuttaa itseään tai toteuttaa jotain tärkeää, joka maailmasta vielä puuttuu”, hän sanoo. Säätiöistä voisi sanoa samaa – ne liputtavat yleisen hyvän ja vapaan mielen puolesta.

MAIJA HEIKKILÄ
Päätoimittaja

Heikkilä, S., 2016. Apurahansaajan 6 taivasta ja 6 helvettiä. Skolar-blogi, 10.2.2016. <http://www.skolar.fi/apurahansaajan-6-taivasta-ja-6-helvettia> [20.3.2016]

Tiitta, A., 2014. Säätiöiden vaikutus Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehitykseen 1917–1959. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, 52 s.